

14 تیر، روز قلم گرامی باد.

ویژه نامه به مناسبت روز قلم

ویژه نامه ای به مناسبت روز قلم

چهاردهم تیر ماه

« ن و القلم و ما یسطرون » روز چهاردهم تیر ماه به پیشنهاد انجمن قلم ایران و تصویب شورای فرهنگ عمومی، به عنوان (روز قلم) در تقویم رسمی جمهوری اسلامی ایران به ثبت رسید.

تاریخ قلم و فرایند علمی نوشتار

تاریخ نوشتار در وسیعترین مفهوم، به بیست هزارسال و با محدود ساختن به نظامهای نوشتاری مدون به شش هزار سال بازمیگردد. از جمله موادی که برای این امر بکار می رفته اند، سنگ، چوب، فلز، پوست حیوانات، برگ درختان، استخوان، صدف، گل ریس، موم، کوزه، ابریشم، پنبه، کاغذ را می توان نام برد. فرایند علمی نوشتار را می توان به طور کلی در دو دسته تقسیم کرد. یک دسته خطوطی را شامل می شود که با استفاده از ابزارهای تیز چون سوزن، چاقو، قلم سنگ تراشی و جز آن بر سطح ماده نوشتاری کنده می شود. دسته دیگر شامل خطوطی است که به وسیله قلم بر، قلم نی، چوب یا فلز، قلم مو و با استفاده از جوهر بر سطح ماده نوشتاری ترسیم می شود. نسخه برداری از نوشته ای بر سنگ یا فلز بطور منطقی در نهایت به اختراع چاپ منجر شد.

قلم و انتقال اندیشه از منظر قرآن

« قلم » مقسم دوران تاریخ و ماقبل تاریخ است، حافظ علوم و دانشها، پاسدار افکار اندیشمندان، حلقه اتصال فکری عالمان، و پل ارتباطی گذشته و آینده بشر است؛ و حتی ارتباط آسمان و زمین نیز از طریق لوح و قلم حاصل شده است. « قلم » انسانهایی را که جدا از هم، از نظر زمان و مکان زندگی می کنند پیوند می دهد، گویی همه متفکران بشر را در تمام طول تاریخ و در تمام صفحه روی زمین در یک کتابخانه بزرگ جمع می بینی!

« قلم » رازدار بشر و خزانه دار علوم، و جمع آوری کننده تجربیات قرون و اعصار است، و اگر قرآن به آن سوگند یاد می کند به همین دلیل است و البته قلم وسیله ای برای « ما یسطرون » و نوشته ها، که قرآن به هر دو سوگند یاد کرده است. زیرا بر اساس یک تفسیر منظور از قلم «تعلیم کتابت» است و براساس تفسیر دیگر «علمی» است که از طریق کتابت به انسان می رسد.

قلم در آیینه روایات

در بعضی از روایات آمده است که (ان اول ما خلق الله القلم) « نخستین چیزی که خدا آفرید قلم بود ». این حدیث را محدثان شیعه از امام صادق علیه السلام نقل کرده اند و در کتب اهل سنت به عنوان یک خبر معروف نیز آمده است. و در حدیث دیگری خداوند اولین خلق خود را گوهری می داند (اول ما خلق الله تعالی جوهره) « نخستین چیزی را که خداوند آفرید گوهری بود » از سوی دیگر برخی از روایات از « عقل و خرد » به عنوان اولین مخلوق خداوند یاد می کنند (ان ما خلق الله العقل) « نخستین چیزی را خدا آفرید عقل و خرد بود ». اما با توجه به پیوند ویژه ای که در میان گوهر، قلم و عقل است مفهوم « اول بودن » همه آنها روشن می شود. لذا پیامبر « امی » و درس ناخوانده، در نخستین آیات وحی (علق/آیات 1 تا 4) بر مسئله « علم و قلم » تأکید می ورزد و مهمترین پیام الهی را از طریق « قلم » انتقال می دهد. پیشوایان اسلام در احادیث متعددی به پاران خود تأکید کردند که به حافظه خود قناعت نکنند و احادیث اسلامی و علوم الهی را به رشته تحریر در آورند و برای آیندگان به یادگار بگذارند در شعری از شعراء عرب آمده است که: « خداوند اینگونه برای قلم از آن روز که تراشیده شد مقدر کرده است که شمشیرهای تیز خدمتگذار آن باشند » این تعبیر اشاره لطیفی به تراشیدن قلم به وسیله چاقو و قرار گرفتن تیغهای تیز در خدمت قلم از آغاز کار است. و براساس « مداد علما » بر « دماء شهداء » پیشی گرفته است.

قلم و جهان جدید

در آغاز قرن بیستم، کسی این تردید را بخود راه نمی داد که قلم و کاغذ را مهمترین و مؤثرترین ابزار ذخیره سازی اطلاعات بدانند، زیرا در آن زمان جوامع به لحاظ اقتصادی و فکری به جامعه های کاغذ مدار تبدیل شده بود، اما پایه های این باور پس از چندی به لرزه درآمد و با ظهور رایانه، رشد سریع تکنولوژی اطلاعات، تلویزیون، استفاده های گوناگون از فیلم ویدئو، میکرو فیلم، میکروفیش و ابزارهای الکتریکی، برتری بلا رقیب کاغذ و قلم به طور جدی به مبارزه طلبیده شده است. و اگر چه هنوز کتابخانه الکترونیکی و اداره بدون کاغذ و قلم و جامعه بدون کتاب نیامده است، اما موقعیت ابزار و مواد نوشتنی از بنیاد دگرگون شده است. بدین ترتیب فرهنگ حقیقی که از طریق تأثیر قلم بر کاغذ شکل می گرفت به فرهنگ مجازی یعنی ضربات نوری و صفحات مجازی رایانه تبدیل می شود و با تمام این دگرگونی ها هر روز بر رسالت مهم قلم؛ یعنی زبان آزادگی ما انسان ها افزوده می شود.